

Ogród przydomowy

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego

Wydawca:

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
53-033 Wrocław, ul. Zwycięska 8, tel. 71 339 80 21

Opracowanie:
Agnieszka Krzeszewska, Dział Rozwoju Obszarów Wiejskich, DODR

Redakcja i korekta:
Agnieszka Siegel, Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Opracowanie graficzne i skład:
Ewa Kutkowska, Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Zdjęcia: DODR oraz wolny dostęp

Nakład: 1000 sztuk

Wrocław 2021

Ogród przydomowy

Ogród to miejsce, w którym dobrze się czujemy, odpoczywamy i spędzamy czas tak, jak chcemy. Powinien pasować do naszego temperamentu, bo kiedy myślimy o ogrodzie, każdy z nas ma przed oczami inny. Ten mały kawałek zielonego świata może być dopełnieniem części mieszkalnej. W ostatnim czasie te oazy zieleni stały się szczególnie ważne ze względu na wymuszone przebywanie w domu z powodu pandemii. Rośliny koją i poprawiają nastrój, a praca w ogrodzie daje satysfakcję.

Znajdźmy swój styl, zastanówmy się do czego ten ogród będzie wykorzystywany, zaprojektujmy go tak, by służył nam i naszym bliskim. Niektórzy lubią otwartą przestrzeń, inni kolorowe kwiaty, niektórzy chcą mieć warzywnik, a jeszcze inni piękny trawnik. Przy jego zakładaniu pod uwagę trzeba wziąć czas, który poświęcimy na pielęgnację ogrodu, styl życia jaki prowadzimy i to, czym lubimy się otaczać. Czy będziemy zbierać w nim warzywa i owoce czy tylko wypoczywać.

Warto zaplanować na papierze, jak ogród ma wyglądać. Można podzielić przestrzeń na strefy. Ogród przemyślany nawet w najdrobniejszych szczegółach, urządzony według planu nie przyniesie rozczarowania.

Projekt powinien być prosty, przejrzysty, a każdy kawałek gruntu zagospodarowany. Należy również zapoznać się z biologią roślin. Jest to ważne przy doborze gatunków, ile będą zajmowały miejsca gdy urosną, jak je trzeba pielęgnować, jak przycinać, w jakim terminie kwitną, a kiedy owocują.

Znajdź swój styl

Ogród japoński

Ogród japoński wywodzi się od stylu chińskiego. Ogrody te często przypominają małe dzieła sztuki. Patrząc na ogród japoński, możemy dostrzec miniaturowe krajobrazy z drzewkami bonsai. Aranżacja jest przemyślana. Odnajdziemy tu spokój, prostotę i harmonię. Charakterystyczne są elementy wodne (fontanna lub oczko wodne). Mostek nad wodą i kamienie są ułożone tak, że można po nich przejść na drugi brzeg – to częsty widok w ogrodzie. Spotkać tu można również rzeźby przedstawiające architekturę japońską. Przeważają rośliny zielone, a także rododendrony, azalie, magnolie czy wiśnie, miłorzęby przebarwiające się jesienią na żółto, a także kosodrzewiny i cypryśniki.

Ogród francuski

Ogród francuski (barokowy) powstał we Francji w XVII w. Charakteryzuje go staranność, równo przycięte żywopłoty i drzewka, uformowane bukszpany, żywotniki czy jałowce. Wszystko zaplanowane ze szczególną dbałością. Równe ścieżki wysypane drobnymi kamykami lub żwirem prowadzą do fontanny, czy rzeźby w stylu antycznym.

Kluczowa jest tu regularność kompozycji. Trawnik jest zawsze przystrzyżony, ogród – słoneczny i przestrzenny. Do barokowego ogrodu pasują rośliny o wybarwionych liściach np. berberysy, koleusy, a także te, które długo kwitną, jak róże, begonie czy lawendy.

Ogrody te służyły kiedyś do podziwiania. W naszym województwie przykładem takiego ogrodu są tarasy na zamku Książ. Dziś ogrody francuskie stanowią tylko inspirację dla projektantów. Możemy urozmaić swój ogród elementami zaczerpniętymi z minionej epoki. np. formowaniem drzewek, bądź regularnym klombem kwiatowym.

Ogród nowoczesny

Ogród nowoczesny to taki ogród, w którym panuje ład i nie ma w nim dużo pracy. Jest zakładany według zasady minimalizmu – im mniej, tym lepiej. Zwykle znajduje się w nim basen i duży taras. Nowoczesne rzeźby i ozdoby są wykonane z metalu i szkła, do tego wygodne meble ogrodowe. Ogród ma geometryczny układ i proste kształty. Rośliny często są sadzone w stylowych donicach. Najpopularniejsze to trawy ozdobne, miniaturowe iglaki, bukszpany i inne krzewy, które łatwo się strzyże. Jest to ogród dla zapracowanych, których nie interesuje uprawa warzyw i owoców, a chwila wytchnienia w zielonym zaciszu.

Ogród angielski

Pierwsze angielskie ogrody, wzorowane na naturze, pojawiły się w XVII wieku. Początkowo w Wielkiej Brytanii, później w całej Europie. Były alternatywą dla symetrycznych ogrodów francuskich. Ogród angielski był pełen krętych ścieżek prowadzących do tajemniczych zakątków. Przy alejkach i za-

ułkach stały ławki, a niekiedy i stoły, przy których można było spożywać posiłki. Królowały w nich pnącza, a w szczególności róże rozpięte na altanach i pergolach, ścianach domu i ceglanych murach. Na rabatach sadzono kolorowe kwiaty. W angielskich ogrodach drzewa i krzewy miały naturalny pokrój, bluszcz i powojniki porastały pnie drzew. W środku znajdował się zadbane trawnik. Nie brakowało też elementów wodnych i ogródka warzywnego. Ogród ten nie wymagał takiego nakładu pracy, jak francuski.

Ogród wiejski

Cechuje go naturalność, swoboda i wiejska sielskość kojarzona z drewnianym płotem i bogactwem kwiatów. Ważny jest także ogródek warzywny, drzewa i krzewy owocowe oraz pachnący zielnik. Panuje tu pozorny chaos, bo żywopłoty nie są formowane, a zamiast trawnika jest kwietna łąka, która nadaje ogrodowi charakteru. Meble są wykonane z drewna. Ozdobą ogrodu może być również stary, nieużywany sprzęt rolniczy czy choćby studnia. Ogród zmienia się cały czas, kwiaty przekwitają, owoce dojrzewają i zakwitają inne rośliny, zmieniają się kolory. Doskonale pasują tu słoneczniki, malwy, aksamitki, nagietki, piwonie czy ostróżki. Późnym latem zakwitną astry i nawłóć.

Przy wyborze stylu trzeba zwrócić uwagę na istniejące elementy, których nie zmienimy, jak dom, altanki, krajobraz czy ukształtowanie terenu. Dobrze, jeśli te elementy tworzą spójną całość z ogrodem. Opisane ogrody są tylko propozycją i inspiracją. Jeśli nie potrafimy zdecydować się na jeden rodzaj ogrodu, możemy urządzić jego fragment z akcentami japońskimi, a inny kącik z francuskimi. Jeśli sami nie potrafimy zaplanować ogrodu, możemy zlecić to specjalistom.

Krzewy owocowe

Niektórzy nie wyobrażają sobie ogródka bez czegoś jadalnego, dlatego trudno nie skusić się na uprawę owoców zrywanych prosto z krzaka. Są świeże, pachnące, zdrowe i smaczne. Odpowiednio zadbany przydomowy sad będzie źródłem witamin od połowy maja aż do jesiennych przymrozków.

Jesienny termin sadzenia jest dla większości krzewów bardziej korzystny niż wiosenny. Rośliny sadzimy od października, aż do pierwszych przymrozków. Wilgotność gleby jesienią jest lepsza, dzięki czemu rośliny łatwiej się ukorzenia i wiosną będą gotowe do wegetacji. Także dostępność roślin na rynku o tej porze roku jest bogatsza.

Niezależnie od gatunku, sadzonki powinny być zdrowe, bez szkodników, objawów chorobowych i śladów grzybni. Powinny mieć dobrze rozbudowany system korzeniowy i pochodzić ze sprawdzonego źródła oraz posiadać etykietę.

Rośliny sadownicze wymagają dużej ilości słońca przez większość dnia, ponieważ sprzyja to owocowaniu, a owoce ładnie się wtedy wybarwiają. Stanowisko powinno być też osłonięte od wiatru.

Przed posadzeniem należy przygotować glebę. Trzeba pozbyć się wieloletnich chwastów, a wiosną zaobserwować, czy nie ma w podłożu nor gryzoni. Należy się ich pozbyć, gdyż mogą podgryzać korzenie krzewów. Rośliny owocowe preferują żyzną glebę bogatą w próchnicę i przepuszczalną.

Dołek pod sadzenie powinien być wyraźnie większy niż średnica korzenia. Ziemię, najlepiej z domieszką kompostu lub piasku (jeśli gleba jest zbyt ciężka), wysypujemy partiami, delikatnie ugniatając. Wszystkie korzenie muszą być zakryte. Ziemię należy udeptać oraz obficie podlać.

Pamiętajmy, że rośliny rosną, dlatego krzewy owocowe należy sadzić w odpowiedniej odległości od siebie. Posadzone zbyt blisko, zaczną walczyć o dostęp do światła, co przełoży się na ich wzrost i owocowanie.

Po pracach pielęgnacyjnych, czyli cięciu pędów, należy je usunąć poza ogródek a najlepiej spalić, by zapobiec rozprzestrzenianiu się chorób i szkodników. Narzędzia muszą być czyste. Resztki liści i owoce, które leżą pod krzewami owocowymi również usuwamy lub palimy.

Jakie zatem krzewy wybrać do ogrodu? Przede wszystkim takie, których owoce najbardziej lubimy jeść, po sprawdzeniu czy mamy odpowiednie warunki do ich uprawy. Przy doborze gatunków zwróćmy uwagę na terminy dojrzewania owoców oraz preferencje dotyczące wymagań rośliny.

Malina (Rubus idaeus)

Lubi miejsca nasłonecznione i osłonięte od wiatru, lekko kwaśną glebę, podłoże lekkie i przepuszczalne, ponieważ ma płytki system korzeniowy. W upalne lata wymaga nawadniania. Odległość między sadzonkami powinna wynosić ok 50 cm. Aby zapobiegać rozprzestrzenianiu się chwastów, miejsce w którym rosną krzewy warto wyściółkować np. korą.

Maliny dzielą się na te owocujące latem (czerwiec – lipiec), owoce pojawiają się wtedy na pędach dwuletnich. Odmiany letnie prowadzimy w szpalerach. Są one bardziej narażone na przymrozki, choroby i szkodniki. Przcynamy je

jesienią lub wiosną następnego roku, usuwamy zaschnięte i słabe pędy, zostawiamy od 3-5 najsilniejszych pędów.

Odmiany powtarzające owocowanie jesienią owocują na pędach jednorocznych, od późnego lata do pierwszych przymrozków. Odmiany jesienne nie potrzebują podpór, są łatwiejsze w uprawie. Po zbiorach jesienią możemy przyciąć całe krzewy, wydadzą wtedy lepszy plon w następnym roku lub zostawić część pędów, wtedy będą owocowały dwukrotnie.

Maliny mają właściwości przeciwgorączkowe i napotne, owoce i liście zawierają kwas salicylowy. Oczyszczają organizm z toksyn, obniżają ciśnienie tętnicze, mają też właściwości przeciwnowotworowe. Są bogate w witaminy i składniki mineralne. Prócz maliny o czerwonych owocach znajdziemy też odmiany o żółtych i niemal prawie czarnych owocach.

Jeżyna bezkolcowa (Rubus fruticosus)

Ma podobne wymagania co do stanowiska i gleby jak malina, gdyż jest z nią spokrewniona. Ma duże wymagania wodne i wymaga podlewania, szczególnie w czasie dojrzewania owoców. Sadząc krzewy obok siebie, należy zachować znaczne odległości (od 2-4 m), gdyż rośliny rozrastają się i zajmują dużą powierzchnię. Jeżyna wymaga podpór, do których przywiązujemy pędy. Odmiana bezkolcowa jest łatwiejsza w pielęgnacji.

Jeżyna owocuje na ubiegłorocznych pędach. Cięcie najlepiej wykonać wiosną zostawiamy tylko najsilniejsze pędy. Dzięki temu łodygi mają lepszy dostęp do światła. Niektóre odmiany są podatne na przemarznięcie dlatego na zimę warto krzew okopczykować i dodatkowo okryć agrowłókniną. Odmiany różnią się od siebie kształtem i wielkością owoców, odpornością na mróz i choroby. Owoce są ciemnogrnatowe, lekko kwaskowate. Dojrzeją pod koniec lata i możemy się nimi cieszyć aż do jesieni. Zawierają dużo antyoksydantów, usprawniają układ krążenia, zawierają antocyjany, witaminę C, błonnik, regulują metabolizm i spowalniają procesy starzenia się skóry.

Porzeczka

Czarna, czerwona i biała, są bardzo popularne, chociaż najczęściej spotykana jest czarna. Najlepiej rośnie na żyznym podłożu, o lekko kwaśnym odczynie. Stanowisko słoneczne i ciepłe sprzyja dojrzewaniu owoców. Sadząc krzewy, pamiętajmy o odstępach. W przypadku odmian czerwonych i białych zostawmy około 1 m, zaś przy odmianie czarnej nieco więcej, bo 1,2 m.

Dobre owocowanie oraz lepsze krzewienie się i kwitnienie zapewni regularne cięcie krzewów. Pierwsze wykonujemy zaraz po posadzeniu, przycinamy pędy nad 1-2 oczkiem. W kolejnym roku wycinamy jedynie pędy uszkodzone lub chore, wykonując cięcie sanitarne. Owoce są na krzaku dość krótko, bo około dwóch tygodni, czarna porzeczka nieco dłużej.

Porzeczka agrest

Zwyczajowo zwana agrestem (*Ribes uva-crispa*). Ten kolczasty krzew dorasta do 1,5 m wysokości. Lubi glebę żyzną, przewiewną, o odczynie lekko kwaśnym i słoneczne stanowisko. Jeśli planujemy posadzić kilka krzewów obok siebie zachowajmy odstęp ok. 1-1,5. Cięcie jest zabiegiem koniecznym, wykonujemy je w lutym lub marcu, przed ruszeniem vegetacji. Pierwsze cię-

cie po posadzeniu umożliwi silny rozrost krzewu, agrest przycinamy wtedy na ok 10 cm. W kolejnych latach wykonujemy cięcia sanitarne i prześwietlające. Usuwamy pędy chore i uszkodzone oraz te, które zatrzymują dostęp światła do krzewu.

Owoce są barwy żółtej, czerwonej i zielonej, zwykle pokryte włoskami. Odmiany – od wczesnych do późnych – owocują od pierwszej dekady lipca do sierpnia. To typowo letnie owoce. Wybierając odmiany do ogrodu, zwróćmy uwagę na odporność na amerykańskiego mączniaka agrestu. Owoce możemy jeść prosto z krzaka, są zdrowe, zawierają dużo pektyn oraz witamin i żelazo. Nadają się na sporządzania dżemów i galaretek.

Porzeczkoagrest (Ribes nidigrolaria)

Jest połączeniem czarnej porzeczki z agrestem. Roślina nie posiada kolców, ma małe wymagania uprawowe. Owocuje obficie niż czarna porzeczka, pędy są bardziej masywne i dłuższe. Jest to roślina wysoce mrozoodporna. Krzewy należy regularnie ciąć. Owoce są dwa razy większe od porzeczki, w smaku bardziej przypominają porzeczkę niż agrest.

Aronia czarnoczerwona (Aronia melanocarpa)

Znana z właściwości odżywczych i prozdrowotnych, jest krzewem dorastającym do 2,5 m wysokości. Kwitnie w maju na biało. Lubi stanowisko słoneczne lub półcień. Ma niewielkie wymagania glebowe, preferuje lekko kwaśną glebę. Dobrze znosi niskie temperatury, wytrzymuje mrozy nawet do -40 °C.

Aronia ma wysokie wymagania świetlne, dlatego cięcie powinno zapewnić roślinie duży dostęp do światła. Usuwamy też zainfekowane pędy. Zabieg wykonujemy zimą, najlepiej na przełomie stycznia i lutego. Wpływa to na owocowanie. Krzewy mogą być sadzone w formie żywopłotu, będą wtedy osłoną od wiatru lub wyznaczą granicę działki.

Owoce dojrzewające w drugiej połowie sierpnia są nieco cierpkie za sprawą garbników, dlatego najlepiej zrobić z nich przetwory – soki i syropy, dżemy, galaretki czy konfitury. Zawierają dużo antocyjanów, witamin i soli mineralnych. Są wykorzystywane w profilaktyce nadciśnienia tętniczego. Aronia wzmacnia odporność, regeneruje skórę. Liście jesienią przebarwiają się na pomarańczowo, a potem na czerwono, co może być dodatkową dekoracją ogrodu.

Borówka wysoka (Vaccinium corymbosum)

Zwana borówką amerykańską. Jest krzewem dorastającym do 2 m wysokości. Borówka lubi stanowiska zaciszne i słoneczne, na których gleba szybko się nagrzewa. Potrzebuje dużo wody (warto więc systematycznie ją podle-

wać) i bardzo kwaśnego, próchnicznego podłoża. Glebę należy kontrolować pod względem pH. Jeśli nie jest odpowiednio kwaśna, przed sadzeniem do każdego dołka można wsypać kwaśny torf, roślinę zasypać mieszaniną gleby z torfem, a na wierzchu obsypać korą z drzew iglastych. Po posadzeniu rośliny należy obficie podlać. Borówka najlepiej owocuje na pędach 2-3 letnich. Trzeba też pamiętać o regularnym przycinaniu krzewów.

Owoce dojrzewają, w zależności od odmiany, od lipca do września. Różnią się między sobą wielkością i barwą. Owoce borówki posiadają wiele właściwości zdrowotnych. Są bogate w witaminy A, C, E oraz z grupy B, zawierają także wapń, potas, fosfor, kwas foliowy. Borówka jest też dobrym źródłem błonnika.

Jagoda kamczacka (Lonicera caerulea var. kamtschatica)

Jest odmianą pochodzącą od występującego w syberyjskiej tajdze suchodrzewu kamczackiego. Uprawa najlepiej udaje się na glebie żyznej i wilgotnej, słabo kwaśnej. Glebę można wzbogacić obornikiem lub kompostem. Roślina źle znosi długotrwałą suszę, ze względu na płytki system korzeniowy. Krzewy są bardzo wytrzymałe na mroz, dorastają do 1 m wysokości. Kwitną w końcu kwietnia. Suchodrzew jest rośliną obcopolną, dlatego dla lepszego owocowania należy posadzić przynajmniej dwie odmiany. Jagoda kamczacka, podobnie jak borówka wysoka, jest rośliną długowieczną, przeżywa 20-30 lat.

Owoce dojrzewają na początku czerwca, mają wydłużony kształt, barwę niebieską i ciemnofioletową z woskowym nalotem. Smak owoców jest kwaśno-słodki z lekką goryczką. Dojrzałe owoce pozostają na krzewie przez kilka dni, niezebrane opadają na ziemię. Posiadają duże właściwości zdrowotne – przeciwzapalne, antyseptyczne, odtruwające organizm z metali ciężkich. Zawierają dużo witaminy C, magnezu, witamin z grupy B, a także żelaza, miedzi i jodu.

Pigwowiec japoński (Chaenomeles japonica)

Jest szerokim krzewem o ciernistych gałązkach, dorasta do 1 m wysokości. W naszych warunkach jest mrozoodporny. Najlepiej rośnie na glebach żyznych, ciepłych i wilgotnych. Lubi stanowiska od słonecznego do półcienistego. Krzew nie wymaga specjalnego cięcia, w razie potrzeby można go formo-

wać, by zachował odpowiedni kształt. Ceglasto-czerwone kwiaty pojawiają się wiosną, a jesienią możemy zbierać wybarwione na żółto, pachnące owoce.

Owoce nadają się na przetwory, zawierają dużo pektyn są bogatym źródłem witaminy C. Roślina dobrze sprawdza się jako żywopłot, można ją sadzić również przy murze.

Oprócz pigwowca japońskiego występuje także pigwowiec chiński i pośredni. Pigwowce te różnią się od siebie wysokością krzewów, wielkością owoców i barwą kwiatów.

Do małych ogródków polecane są formy pienne krzewów, czyli szczepione na pniu np. agrest, porzeczka itp. Pod nimi można posadzić owocowe krzaczki poziomek czy truskawek, kwiaty, a także warzywa np. szczypiorek czy rzodkiewkę. Należy przy tym pamiętać, by rośliny sadzone razem miały podobne wymagania glebowe. Dobierajmy krzewy do ogrodu, biorąc pod uwagę ich terminy owocowania.

Jeśli zdecydujemy się na posadzenie drzewek owocowych, wybierajmy drzewka karłowe. Łatwiej je pielęgnować, zajmują mniej miejsca i wygodniej zerwać z nich owoce.

Warto pamiętać o zdrowotnych właściwościach owoców oraz dekoracyjności liści, które jesienią ładnie się wybarwiają oraz dojrzałych owocach, które dodają uroku ogrodowi.

Zielnik

Mały ogródek ziołowy, w połączeniu z warzywnikiem i kwiatami, pasuje do aranżacji ogrodu w wiejskim i naturalnym stylu. Stanowi on również formę użytkową oraz ozdobną. Możemy tak dobrać odmiany ziół kierując się np. kolorem liści, że powstanie barwny i ciekawy element w ogrodzie, a jednocześnie zdrowy i aromatyczny. Ziół używano dawniej do konserwowania żywności, do produkcji kosmetyków i jako lekarstwo. Warto mieć pod ręką środki zapobiegawcze na różne dolegliwości. Dziś ziołolecznictwo wraca do łask, a dekoracyjne walory ziół są cenione przy aranżacji ogrodów.

Zioła lubią stanowiska słoneczne i przepuszczalną glebę, gdyż wiele z nich ma pochodzenie śródziemnomorskie. Możemy je uprawiać blisko domu, zwłaszcza te, które służą jako przyprawy. Zioła o ozdobnych liściach możemy wysadzać na rabatach z innymi kwiatami. Rośliny przeznaczone do konsumpcji powinny rosnąć z dala od ulic. Możemy je uprawiać w pojemnikach lub na grządkach, z nasion lub sadzonek.

Przykładem zioła o różnorodnym zastosowaniu jest lawenda. Pochodzi ze śródziemnomorskiego klimatu, kojarzy się ze słoneczną Prowansją. To roślina o wyjątkowym, kojącym aromacie. Drobne, fioletowe kwiaty możemy zjeść, zrobić z nich olejek wykorzystywany w aromaterapii albo po prostu podziwiać.

W Polsce najczęściej uprawiana jest lawenda wąskolistna (*Lavandula angustifolia*), dostępna w wielu odmianach. Dobrze radzi sobie w naszym klimacie ze względu na mrozoodporność. Jest rozłożystym półkrzewem, dorasta do 60 cm. Jej łodygi są od dołu zdrewniałe, w przekroju czworokanciaste, liście lancetowate, szarozielone, pokryte drobnymi, gęstymi włoskami. Kwiaty są

zebrane w niby kłosa i mogą przybierać barwy od różnych odcieni błękitu poprzez fiolet aż do bieli, w zależności od odmiany.

Lawenda jest rośliną wieloletnią i ciepłolubną. Wybierając stanowisko, kierujemy się jej wymaganiami. Lubi słońce, ciepło i przepuszczalną glebę, wtedy daje obfity plon. Nie lubi zastoisk wody, terenów podmokłych i kwaśnych gleb. Odpowiednie pH to 6,5-7,5, aby to sprawdzić należy wykonać analizę gleby. Jeśli pH jest zbyt niskie, gleba wymaga wapnowania, które najlepiej wykonać jesienią. Roślina ma głęboki system korzeniowy, sięgający do 4 m, dlatego tak ważne jest przygotowanie gleby. Przed sadzeniem glebę należy spulchnić. Lawenda znosi spadki temperatury nawet do -25°C , w zależności od odmiany. Przy dużych mrozach i braku okrywy śnieżnej możemy przykryć rośliny agrowłókniną.

Sadzonki z pojemników sadzimy do gruntu od końca marca, gdy ziemia jest już rozmarznięta. Dobrze jest zahartować sadzonki przed posadzeniem tzn. stopniowo przyzwyczajając je do warunków zewnętrznych. Lawendę można sadzić również jesienią. Pamiętajmy, by rośliny przeznaczone do sadzenia zakupić ze sprawdzonego źródła. Zwróćmy uwagę na system korzeniowy, by nie był zbyt przesuszony, i nie miał oznak chorobowych.

Lawenda jest rośliną wytrzymałą na niedobory wody. Ma niewielkie wymagania nawozowe i rzadko choruje. Aby określić moment zbioru, trzeba obserwować roślinę. Zbiór lawendy rozpoczyna się pod koniec czerwca, wtedy gdy dolne pąki zaczynają się otwierać. Łodygi kwiatowe ścinamy ręcznie sekატorem, w suche dni, późnym rankiem.

Zaraz po zbiorze jak najszybciej należy przenieść kwiaty do miejsca suszenia, by zapobiec blaknięciu koloru. Pomieszczenie do suszenia powinno mieć dobrą wentylację, być suche i ciemne. Rośliny mogą być związane w pęczki i rozwieszane do góry nogami. Proces trwa ok. tygodnia. Podobnie suszymy inne zioła. By uzyskać same suszone kwiaty, rośliny należy omłócić i przesiać.

W uprawie lawendy ważne jest regularne cięcie roślin. Wykonujemy je co najmniej raz w roku po zbiorze we wrześniu. Cięcie polega na uformowaniu krzewów i nadaniu im kształtu, zagęszcza to też rośliny przed zimą. Pędy skracamy o połowę.

Na balkonach i tarasach najczęściej spotykana jest lawenda francuska *Lavandula stoechas*. Cechuje się mniejszą odpornością na mróz i zazwyczaj jest traktowana jak roślina sezonowa. Ma oryginalne kwiatostany. Kwitnie od maja.

Z lawendy możemy pozyskać olejek eteryczny, który jest jej najcenniejszym składnikiem. Ma właściwości regenerujące skórę. Jest wykorzystywany w aromaterapii, do kąpieli i inhalacji, przy stanach zapalnych górnych dróg oddechowych. Napar z kwiatów działa rozgrzewająco i napotnie, jest stosowany w walce z zimowymi przeziębieniami. Lawenda jest także używana jako surowiec kosmetyczny, np. jako dodatek do mydeł. W medycynie wykorzystuje się jej działanie bakteriobójcze, przeciwwirusowe i relaksacyjne. Ułatwia wypoczynek, pomaga wyciszyć się po ciężkim dniu, zapewnia spokojny sen. Lawenda ma też zastosowanie kulinarne, jako dodatek do mięs i deserów, wchodzi w skład mieszanki ziół prowansalskich. Ponadto jej zapach odstrasza mole i wszy. Posadzona wokół tarasu odpędzi komary i kleszcze. Jest rośliną miododajną, przyciąga wiele owadów zapylających.

Lawendę, jak każde zioło należy stosować z umiarem. Jeśli przeszkadza nam jej zapach, to znaczy, że nie powinniśmy jej używać. Możemy ją wykorzystać na wiele sposobów. Zależy to od naszej pomysłowości, możliwości i chęci. Począwszy od zrobienia suszonych i świeżych bukietów, po produkcję naturalnych kosmetyków. Małe woreczki z suszem lawendowym, wkładane do szafy, odstraszają mole. Lawenda jest piękną ozdobą przydomowego ogrodu.

Warzywnik

W ogródku możemy posadzić również warzywa, na początek te łatwe w uprawie, jak marchewka, rzodkiewka, rukola, czosnek, dynia i cukinia. Jeśli nie chcemy mieć tradycyjnych grządek i mamy mało miejsca, warzywa sadzimy w skrzyniach. Można zrobić je samemu z desek, palet albo kupić gotowe konstrukcje. Skrzynie nie muszą mieć zabudowanego dna, wystarczy, że wyłożymy je metalową siatką. Zapobiegnie to podgryzaniu korzeni przez gryzonie. Ziemia w skrzyniach nagrzewa się szybciej, co przyspiesza wzrost roślin. Dzięki temu możemy uprawiać na małej powierzchni różne gatunki warzyw i innych roślin, wystarczy podzielić grządki na kwatery. Jeśli mamy więcej miejsca w ogródku, możemy uprawiać warzywa w tunelu foliowym lub małej szklarni.

Przy uprawie warzyw i nie tylko, wygospodarujmy miejsce na kompostownik. Wyrzucimy tu resztki z ogrodu i skoszoną trawę, a ziemia kompostowa posłuży do lepszego wzrostu warzyw.

Kwiaty w ogrodzie

Warto uprawiać kwiaty w ogrodzie, bo te same rośliny oprócz funkcji jadalnych, jak np. nasturcja, nagietek czy bratek, pełnią też rolę dekoracyjną. Widok kolorowych rabatek nastraja pozytywnie.

W ogrodzie możemy uprawiać kwiaty jednoroczne. Są proste w uprawie, nie wymagają dużych nakładów pracy. Rosną tylko przez jeden sezon wegetacyjny. Siejemy je wiosną bezpośrednio do gruntu lub najpierw do ciepłego inspektu, a potem rozsadę wysadzamy na stałe miejsce.

Latem zamieniają puste rabatki w kwitnące, kolorowe kępki. Gdy przekwitną usuwamy je z ogrodu. Jest ich wiele gatunków i odmian, mamy w czym wybierać. Należą do nich m.in. aksamitka, cynia, kosmos, groszek pachnący czy lewkonia.

Kwiaty dwuletnie charakteryzują się tym, że na ich kwitnienie musimy czekać dwa lata. W pierwszym roku wyrastają tylko liście, a dopiero w następnym roślina zakwita i ginie. Należą do nich m. in. goździki czy malwy.

Jest jeszcze jedna bogata grupa roślin. To byliny ozdobne, należące do roślin wieloletnich. Zimą przechodzą w stan spoczynku, a latem zakwitają. Są to m.in. astry, floksy, ostróżki, piwonie.

Dla tych, co lubią kolor wiosną, sprawdzą się rośliny cebulowe. To pierwszy barwny element w ogrodzie. Mogą rosnąć na trawniku, rabacie czy w donicach. Aby zakwitły wiosną, niektóre z nich należy zasadzić już jesienią, muszą bowiem przejść okres spoczynku.

Rośliny cebulowe to grupa roślin wytwarzających podziemne organy spi-chrzwowe – cebule, bulwy i kłącza. Nie zwlekajmy z ich posadzeniem, gdyż muszą mieć czas na przygotowanie się do zimowych warunków. Wrzesień – październik to dobry czas, aby pomyśleć o wiosnie i kwitnących wtedy roślinach cebulowych.

Cebule są dostępne w sprzedaży już od połowy sierpnia. Wybierając je, zwróćmy uwagę, by nie były uszkodzone, nie miały śladów pleśni czy oznak żerowania szkodników. Powinny być ciężkie, niewysuszone, bez zielonych zawiązków liści, czy świeżych korzeni.

Zanim posadzimy cebule, zanurzymy je w zaprawie nasiennej. Mogą to być również naturalne preparaty z wyciągami roślinnymi. Zmniejszy to ryzyko wystąpienia chorób grzybowych.

Jesienią możemy posadzić m.in. tulipany, krokusy, narcyzy, przebiśniegi, hiacenty i szafirki. Cebule sadzimy w ciepłych i słonecznych miejscach, dobrze zniosą też półcień. Lubią glebę przepuszczalną, lekką z dodatkiem torfu lub kompostu. Na glebach wilgotnych narażone są na gnicie i choroby. Sadzimy je do gruntu jesienią roku poprzedzającego kwitnienie, od początku września do połowy października. Zakwitną wiosną. Głębokość sadzenia to około trzykrotna wysokość cebuli, ale zawsze warto zapoznać się ze szczegółowymi zasadami dotyczącymi gatunku rośliny. Do gleby wkładamy je zaokrągloną częścią tzw. piętka do dołu – to część z korzeniami. Pamiętajmy o odstępie między roślinami. Wynosi on około połowy docelowej wysokości rośliny.

Aby zabezpieczyć cebulki i bulwy przed podgryzaniem przez gryzonie, możemy je posadzić w przeznaczonych do tego celu koszykach. Dodatkowo łatwiej je znajdziemy w glebie, gdy już przekwitną. Posadzone cebule możemy również przykryć przed zimą korą lub torfem, ochroni to rośliny przed przemarzeniem, a na wiosnę zatrzyma wilgoć i nie dopuści do rozprzestrzeniania się chwastów. Po umieszczeniu cebul w podłożu możemy oznaczyć je etykietą z nazwą rośliny. Jest to ważne zwłaszcza przy nasadzeniach grupowych.

Jeśli chcemy mieć kwitnący trawnik wiosną, cebule możemy posadzić po zdarciu fragmentu murawy, odsłaniając ziemię i umieszczając w niej rośliny. Daje to efekt tzw. naturalizacji trawnika.

Rośliny te zaprezentują się ciekawie, jeśli posadzimy je w formie rabat monokulturowych. Na takich rabatach sadzimy ten sam gatunek roślin o różnych odmianach kolorystycznych np. tulipany, krokusy czy hiacynty.

Rośliny cebulowe sadzone jesienią wykopujemy co około 3 lata, w zależności od gatunku. W przypadku tulipanów i hiacyntów najlepiej co roku.

Cebulki wykopujemy z ziemi ostrożnie, by ich nie uszkodzić. Pozostawiamy w suchym i ciemnym miejscu przez 2-3 tygodnie. Później oczyszczamy je z ziemi, odcinamy korzenie. Przechowujemy je do jesieni w drewnianych skrzynkach lub tekturowych pudełkach, w ciemnym, suchym i przewiewnym miejscu. Podpiszmy cebule i bulwy – unikniemy jesienią pomyłek sadząc je w ogrodzie.

Możemy usuwać przekwitnięte kwiaty. To tzw. ogławianie. Wydłuży to okres kwitnienia, a organy podziemne nie będą osłabione. Rośliny po całkowitym przekwitnięciu zostawiamy w ziemi, aby część nadziemna, czyli liście, łodygi i kwiaty uschły. Jest to czas na zgromadzenie wystarczającej ilości składników pokarmowych.

Tabela 1. Głębokość, termin sadzenia i wykopywania wybranych roślin cebulowych

l.p.	gatunek	głębokość sadzenia	termin sadzenia/wykopywanie
1.	cebulica	ok. 6-10 cm	sierpień – wrzesień/czerwiec raz na wiele lat
2.	krokus	ok. 6 cm	wrzesień – październik/czerwiec co kilka lat
3.	szafirek	od 6-6,5 cm	wrzesień – październik/koniec czerwca raz na wiele lat
4.	czosnek	trzykrotna wysokość cebuli	październik/lipiec – sierpień raz na 3 lata
5.	śnieżyczka przebiśnieg	ok. 7 cm	wrzesień – październik/czerwiec raz na wiele lat
6.	narcyzy	trzykrotna wysokość cebuli	sierpień – wrzesień/czerwiec co 4 lata
7.	tulipany	ok. 14 cm	październik – listopad/czerwiec, co roku
8.	hiacynty	15 cm	wrzesień – październik/lipiec, co roku

Rośliny cebulowe kwitną krótko, ale dają efekt dekoracyjny. Pamiętajmy, by po ich przekwitnięciu dosadzić inne rośliny, by rabata nie była pusta albo cebule sadzić tak, by łączyły się z bylinami. Możemy sadzić je również w donicach i ustawiać na tarasie.

Trawnik znajduje się w każdym ogrodzie, zazwyczaj w jego centralnej części i najczęściej jest miejscem rodzinnych spotkań. Któż z nas nie chciałby stąpać po miękkiej i gęstej trawie? Czy wystarczy kupić trochę nasion, wysiać je i gotowe? Tak naprawdę te żywe, zielone dywany to wynik starannego planowania, a podstawą sukcesu jest dobre przygotowanie gruntu.

Trawnik możemy założyć jesienią, wtedy trawa zdąży się dobrze ukorzenić do wiosny. Możemy również tylko przygotować glebę pod wiosenny wysiew. Wszystko zależy od naszych możliwości.

Jeśli mamy stary, zniszczony trawnik, na którym rośnie więcej niepożądanych roślin niż chcielibyśmy, możemy to zmienić. Jeśli grunt przed domem jest nierówny, z resztkami odpadów budowlanych, gruzu, kamieni czy niepotrzebnych rzeczy, w takim miejscu również możemy mieć piękny trawnik.

Jak się do tego zabrać?

Zaczynamy od najbardziej pracochłonnej części, czyli przekopania gleby, która będzie fundamentem naszego trawnika. Ziemia ma być dobrze spulchniona. Podczas tej czynności pozbędźmy się kamieni, usuńmy niepotrzebne krzewy, wysokie rośliny oraz wydobyte na powierzchnię korzeni i kłocza wieloletnich chwastów. Teren trzeba starannie wyrównać.

Najlepsza pod trawnik jest gleba piaszczysto-gliniasta, dobrze przepuszczalna. Jeśli mamy glebę zbyt lekką, dodajmy do niej torf lub ziemię kompostową, próchniczną. Zapewni to lepsze utrzymanie wilgoci, gleba nie będzie się tak szybko przesuszała w upalne lata. Jeśli gleba jest gliniasta, dodajmy do niej gruby piasek. Na tak przygotowaną glebę możemy jeszcze rozłożyć specjalną siatkę, która ochroni trawnik przed kretami. Przysypujemy ją ok. 10-centymetrową warstwą ziemi.

Trawniki lubi lekko kwaśny odczyn gleby (pH 5,6-6,5). Jeśli przed jego założeniem zaobserwowaliśmy rośliny takie, jak mech, skrzyp polny czy mniszek lekarski to gleba prawdopodobnie jest zbyt kwaśna. Jeśli odczyn będzie zasadowy, obok trawy pojawią się chwasty dwuliścienne. Możemy sprawdzić

to pobierając próbkę i oddając ją do analizy lub możemy zakupić tzw. płytkę Helliga i zbadać glebę bezpośrednio na miejscu. Gdy odczyn gleby jest zbyt kwaśny, zastosujmy wapno. Jesień jest najlepszym momentem dowykonania tego zabiegu. Przy glebie zbyt zasadowej zastosujmy nawóz zakwaszający.

Na tak przygotowanym gruncie po około dwóch tygodniach wyrosną chwasty wieloletnie i jednoroczne. Możemy je wyplewić i zagrabić, dzięki temu nie pojawią się na trawniku. Jest to rozwiązanie dla tych, którzy nie chcą stosować środków chemicznych do zwalczania chwastów. Przed siewem nasion należy ubić glebę, wykonujemy tzw. wałowanie. Rozbijamy wszelkie grudki ziemi.

Dobór nasion

Ważne jest przeznaczenie trawnika, od tego zależy, jakie mieszanki traw wybierzemy.

Nasiona należy też dobrać w zależności od nasłonecznienia trawnika. Trawę można wysiać ręcznie lub użyć siewników. Nasiona wysiewamy w dwóch kierunkach – wzdłuż i w poprzek trawnika. Nie siejemy, gdy wieje wiatr lub pada deszcz. Po siewie należy docisnąć nasiona. Zabieg ten zwiększa podsiąkanie wody, która jest zgromadzona w glebie, zmniejsza również parowanie wody.

Nim nasiona wykiełkują, ważne jest, aby nie zostały przesuszone, wymyte przez deszcz czy uszkodzone przez ptaki. By temu zaradzić, możemy delikatnie przegrabić je z ziemią, lekko przykrywając lub rozsypać cieniutką warstwę ziemi. Pamiętajmy, by podczas grabienia nie poprzesuwać nasion w jedno miejsce, mają być równomiernie rozłożone. Innym sposobem jest przykrycie gleby białą agrowłókniną. Pamiętajmy, by zaraz po przykryciu nasion trawnik podlać. Czynność należy powtarzać by zapewnić stale wilgotne podłoże. Najlepszą porą na podlewanie jest rano i wieczór.

Pierwsze koszenie trawy należy wykonać, gdy osiągnie ona 8-10 cm. Skracamy ją wtedy do wysokości 5-6 cm. Noże kosiarki powinny być dobrze naostrzone, wtedy nie szarpną one delikatnej, niezbyt dobrze ukorzonej jeszcze trawy. Po pierwszym koszeniu możemy uzupełnić miejsca, w których trawa nie weszła.

Trawa w ogrodzie ma wiele zalet. Nie rośnie wysoko, a koszenie wpływa na jej szybsze rozrastanie się. Założenie trawnika nie jest drogie, a dzięki nowoczesnym kosiarkom jego utrzymanie staje się coraz łatwiejsze.

Dla dzieci

Ogród służy nie tylko dorosłym, warto przystosować go również do potrzeb i wieku dzieci. Znajdą tam mnóstwo rozrywki. Te młodsze nauczą się poznawać świat poprzez zabawę i eksperymenty, a starsze znajdą chwilę spokoju w otoczeniu zieleni. Od najmłodszych lat otaczajmy dzieci przyrodą, ponieważ korzystnie wpływa to na ich rozwój.

Nie potrzeba dużych nakładów finansowych, stwórzmy to, na co pozwala nam miejsce i pamiętajmy, że już samo obcowanie z przyrodą może stać się przygodą. Na co zatem zwrócić uwagę, by ogród był bezpieczny?

Teren, na którym bawią się zwłaszcza młodsze dzieci powinien być ogrodzony, z zamkniętą furtką i bramą, bez możliwości samodzielnego wyjścia dziecka. Pomyślmy o placu zabaw. Młodsze dzieci lubią piaskownicę. Po zabawie najlepiej ją zamknąć i zadbać o to, by nie dostawały się do niej zwierzęta. Piasek trzeba wymienić co jakiś czas, żeby nie namnażały się w nim grzy-

by, pasożyty i bakterie. Jeśli to możliwe, ustawmy piaskownicę w półcieniu, piasek nie będzie wtedy ani za zimny, ani zbyt wilgotny.

Drewniane konstrukcje na placu zabaw przybliżają dzieci do natury i nie nagrzewają się tak szybko, jak plastikowe. Dobrą nawierzchnią pod plac zabaw jest piasek lub drobny żwir. Ważne jest, aby wszystkie elementy, np. huśtawki czy zjeżdżalnie, były przytwierdzone do podłoża, a zabawa nie groziła niebezpiecznym upadkiem.

By zapewnić aktywność ruchową dzieciom, rozstawmy trampolinę czy basen – może być dmuchany. Basen ustawmy w miejscu z dostępem do słońca, by woda mogła się zagrzać. Jeśli mamy małe dzieci, a w ogrodzie jest oczko wodne, zabezpieczmy je siatką i przymocujmy do brzegu. Zabezpieczmy także instalacje elektryczne i nie zostawiamy ostrych i niebezpiecznych narzędzi w zasięgu wzroku dzieci. Zwróćmy uwagę, czy w miejscu zabaw dzieci nie ma wystających kamieni, i innych ostrych krawędzi. Usuńmy niepotrzebne rzeczy.

Zapewnijmy też wolną przestrzeń, która posłuży do gry w piłkę, zbudowania rakiety kosmicznej czy urządzenia pikniku na kocu. Symbolem dzieciństwa jest domek na drzewie. Jeśli warunki nam nie pozwalają, zastąpmy go szałasem czy namiotem tipi. Można się tam skryć i schować skarby.

Po wyczerpującej zabawie dobrym miejscem na odpoczynek i wyciszenie jest hamak rozwieszony między drzewami lub na stelażu. Nie zapomnijmy o ochronie przed słońcem. Posłużą nam do tego parasole, parawany i żagle. Jeśli nie ma drzew, postawmy altankę.

Dzieciom wystarczy trochę liści, owoców, patyczków, szyszek czy żołędzi, by rozwijać wyobraźnię i wkroczyć w bajkowy świat. Rośliny o ciekawym wyglądzie, kolorze i zapachu przyciągają. Pamiętajmy o trujących roślinach, które dzieci mogą wziąć do buzi. Unikajmy sadzenia ich w ogrodzie zwłaszcza gdy będą przebywali tam najmłodszy. Rośliny trujące zawierają pewne substancje chemiczne. W zależności od stężenia tych substancji może dojść do silnych zatruc lub nawet zgonu. Nie wszystkie części roślin muszą zawierać substancje toksyczne. U niektórych są to tylko liście. Bywa też tak, że cała roślina jest trująca lub np. tylko jej owoce czy nasiona.

Do takich roślin należą m.in.:

Cis pospolity (*Taxus baccata*) – to wiecznie zielone drzewo iglaste lub duży krzew. Jego wysokość dochodzi do 5 m. Trująca jest cała roślina za wyjątkiem

czerwonej osnówki nasion. Igielkowate liście są miękkie, ciemnozielone od góry, od spodu jaśniejsze i są najbardziej trującą częścią rośliny. Objawy zatrucia to nudności, wymioty, silne bóle brzucha. Taksyna – trujący alkaloid, działa na układ nerwowy i oddechowy. Może dojść do zaburzeń akcji serca. Na skórze pojawiają się czerwone plamy.

Konwalia majowa (*Convallaria majalis*) – popularna bylina ozdobna, często występuje w ogrodach. Kwiaty są białe, silnie pachnące. Owoce czerwone, kuliste. Trująca jest cała roślina. Ze względu na występujące w roślinie glikozydy nasercowe, po spożyciu dochodzi do zaburzeń pracy serca.

Bluszcz pospolity (*Hedera helix*) – to wiecznie zielone pnącze, a odmiany różnią się od siebie barwą i kształtem liści. Wszystkie części rośliny są trujące, a zwłaszcza owoce. Kontakt skóry z ich sokiem może wywołać zaczerwienienia. Zjedzenie liści i owoców wywołuje pieczenie gardła, gorączkę i wysypkę. Trujące saponiny działają drażniąco na skórę i spojówki oczu. Pamiętajmy również, że bluszcz występujący w ogrodzie, lesie, czy parku jest tak samo szkodliwy jak ten, który mamy w domu.

Edukacja naturalnie

Ogród można wykorzystać do edukacji najmłodszych poprzez śledzenie ścieżek mrówek wspinających się po drzewie, oglądanie owadów przez lupę, obserwację ptaków, ślimaków, ważek, motyli czy jaszczurek. Im ogród jest bardziej bioróżnorodny, tym skuteczniej wabi owady. Rośliny miododajne, takie jak jeżówka czy astry, przyciągną pszczoły. Możemy wykonać z dzieć-

mi domek dla owadów. Większe drzewa staną się schronieniem dla ptaków, a może nawet zbudują na nim gniazdo, które można obserwować przez lornetkę.

Wygospodarujmy dla starszych dzieci grządki, na których będą mogły zasiać warzywa lub kwiaty i obserwować jak rosną. Pomocny będzie tu zestaw małych narzędzi ogrodowych i konewka. Dzieci będą miały satysfakcję z wyhodowanej samodzielnie rośliny, a przy okazji będą się uczyć odpowiedzialności. Jeśli dzieci są w różnym wieku, możemy podzielić ogród na strefy. Małe dzieci są mniej ruchliwe, natomiast te starsze, sprawniejsze ruchowo i biegające, potrzebują więcej miejsca.

Nawet, jeśli jako dorośli zrobiliśmy wszystko, by nasz ogród był bezpieczny dla dzieci, nie zwalnia nas to z obowiązku nadzorowania ich harców, zwłaszcza podczas zabawy w wodzie, brodziku czy baseniku. Sprawdzajmy czy młodsze dzieci nie biorą czegoś do ust. W przypadku starszych dzieci, obserwacja dorosłych pozwala zapobiec niebezpiecznym pomysłom. Jeśli dzieci bawią się do wieczora, zadbajmy o oświetlenie. Szczególnie uważajmy, gdy dzieci mają alergię np. na owady pszczoły, osy czy szerszenie. Likwidujmy ich gniazda. Zabezpieczmy dzieci przed kleszczami, spryskując ubranie repelentami.

Pamiętajmy też, żeby zmieniać ogród, bo dzieci nie lubią nudy. Trzeba dostosować go do ich wieku i potrzeb.

Szare i białe ogrody

Ogrodowe mody pojawiają się i mijają. Najnowsze trendy mówią o szarych ogrodach z roślinami o srebrzystych liściach, w połączeniu z szarymi meblami ogrodowymi i elementami ozdobnymi wykonanymi z aluminium.

Modne są też białe ogrody roślinami kwitnącymi w tych i białymi meblami na tle zieleni. Modna jest uprawa warzyw, bądź ziół w dużych skrzyniach (tzw. podwyższone grządki) oraz dzikie ogrody z łąką kwitnącą oraz swobodnie rosnącymi drzewami i krzewami.

Ogród permakulturowy

W nowoczesne trendy wpisuje się ogród permakulturowy. Uprawa roślin odbywa się tu w zgodzie z naturą, przy wykorzystaniu naturalnych zasobów (np. wody deszczowej, kompostu, kamienia, gałęzi). Nie ma miejsca na marnotrawstwo. Dzięki stworzeniu odpowiednich warunków dla życia owadów i sadzeniu rodzimych gatunków roślin, powstaje mały ekosystem.

Z mody na ogrody czerpmy to, z czym dobrze się czujemy. Wybierajmy to, co pasuje do naszych potrzeb i osobowości. Ważne jest byśmy w naszej oazie zieleni czuli się wygodnie, a style ogrodowe były tylko inspiracją, bo ogród jest odzwierciedleniem naszego podejścia do życia.

W ostatnich latach zauważalny jest wzrost zainteresowania naturą i roślinnością. Przydomowe ogrody są cenione i pożądane. Przebywanie wśród zieleni korzystnie wpływa na zdrowie człowieka. To, jak bardzo potrzebne są ogrody, pokazuje też tworzenie ogrodów terapeutycznych czy edukacyjnych. A hortiterapia, czyli terapia ogrodem staje się coraz bardziej popularna.

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
ul. Zwycięska 8, 53-033 Wrocław
centrala: 71 339 80 21 (22), sekretariat: tel. 71 339 86 56
faks 71 339 79 12
e-mail: sekretariat@dodr.pl

**Dział Rozwoju Obszarów Wiejskich
Wrocław 2021**